

TILVÆKST Grovfoder nr. 19, 7. juli 2025

Indhold

- **Mark**
- Vanding af majs
- Aktuelt i foderroer
- Høst af helsædsafgrøder
- Kløvergræsudlæg efter helsædshøst
- Bekæmpelse af kvik og rodukruddt ved pletsprøjtning før høst
- Crimpning af korn
- **Regler og tilskud**
- Obligatoriske målrettede efterafgrøder

MARK

Vanding af majs

Af planterådgiver Peter Siebert

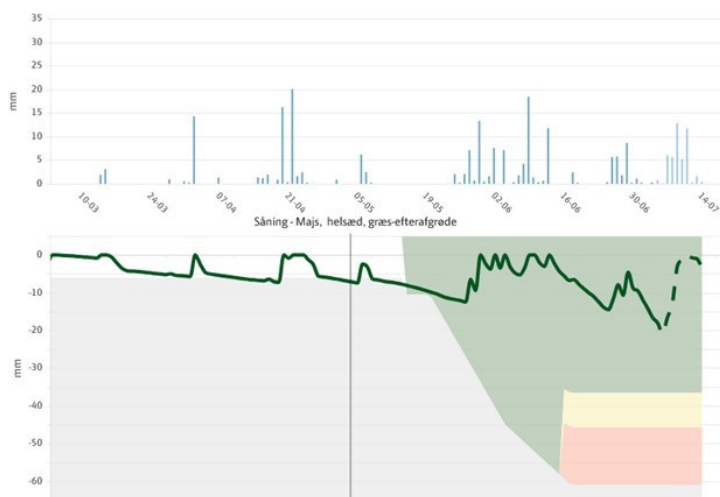
Vandunderskud op til, under og efter blomstring kan give store udbyttetab.

Tørkestress og blomstring

Majsens vegetative vækst er i fuld gang, og vandforbruget er nu stigende. Nedbøren falder som klassisk sommernedbør med lokale byger, og det er derfor svært at have et generelt overblik over forholdene på den enkelte lokalitet. Som nævnt i sidste uges TILVÆKST Grovfoder er vi nu i en periode, hvor majsens skal indgå i prioriteringen af vandingen, når behovet opstår. Majsens er mest følsom for vandunderskud i perioden tre uger før til tre uger efter blomstring.

Aktuelt nedbørsunderskud

Der findes ikke nogen tommelfingerregel for, hvor stort nedbørsunderskuddet er i øjeblikket, fordi det afhænger af såtidspunkt, plantestørrelse og nedbør. Det er dog plantedækket, der primært driver vandforbruget, som derfor øges i den kommende tid, hvor den vegetative vækst er kraftig. Det er muligt at følge vandbalancen i majs i CropManager. Det er dog vigtigt at indtaste sådato for at få et retvisende billede af vandbalancen for den pågældende mark.

Figur 1 Eksempel på vandbalance i majs (Kilde: CropManager, SEGES)

Hvor stort er udbyttetabet ved at undlade at vande?

Majs er mest følsom for vandmangel i perioden omkring blomstring. Normalt er det tre uger før til tre uger efter blomstring, som er den mest kritiske periode. I nedenstående tabel er resultater fra et Landsforsøg i 2014 gengivet. I CropManager er det muligt at følge vandunderskuddet på markniveau (se figur 1 ovenfor), og her kan du selv følge dine egne marker. Det kræver dog et abonnement for at kunne tilgå CropManager.

Tabel 1 Vanding af majs, 2014, ét overdækket forsøg (Kilde: Oversigten over Landsforsøgene 2014, s. 410)

Majs	Vanding [mm]	Udbytte og merudbytte pr. ha [hkg tørstof]
1. Fuldt vandet (25 mm pr. vanding)	212	184,7
2. Udtørring før blomstring ¹⁾ til 39 mm underskud (65 pct. af plantetilgængeligt vandindhold)	170	-18,9
3. Udtørring før blomstring ¹⁾ til 45 mm underskud (75 pct. af plantetilgængeligt vandindhold)	125	-28,4
4. Udtørring før blomstring ¹⁾ til 51 mm underskud (85 pct. af plantetilgængeligt vandindhold)	125	-55,3
5. Udtørring før blomstring ¹⁾ til 57 mm underskud (95 pct. af plantetilgængeligt vandindhold)	100	-51,4
6. Udtørring efter blomstring ¹⁾ til 39 mm underskud (65 pct. af plantetilgængeligt vandindhold)	167	-5,5
7. Udtørring efter blomstring ¹⁾ til 45 mm underskud (75 pct. af plantetilgængeligt vandindhold)	167	-15,5
8. Udtørring efter blomstring ¹⁾ til 51 mm underskud (85 pct. af plantetilgængeligt vandindhold)	167	-18,3
9. Udtørring efter blomstring ¹⁾ til 57 mm underskud (95 pct. af plantetilgængeligt vandindhold)	142	-25,4

1) Fuld blomstring i vækststadium 65

Forsøget viste, at ved vandmangel før blomstring er der et udbyttetab på 18,9 hkg tørstof/ha, når jorden udtørres til et vandunderskud på 39 mm. Hvis vi regner med 1,15 kg tørstof pr. FEN, kan udbyttetabet omregnes til ca. 1.600 FEN/ha. Dermed er det potentielle udbyttetab ved langvarig tørke inden blomstring et udbyttetab fra 1.600 op til 4.800 FEN/ha ved 50-55 mm vandunderskud.

Husk, at forsøgene er udført på grovsandet JB 1, som kun holder 60 mm plantetilgængeligt vand i rodzonen; bedre jordtyper har et større indhold af plantetilgængeligt vand, og der skal dermed et større vandunderskud målt i mm underskud til, før jorden er tilsvarende udtørret. Bemærk derfor særligt, hvor mange procent af det plantetilgængelige vandindhold, jorden er udtørret til.

Aktuelt i foderroer

Af planterådgiver Thomas Harbo

Husk afhugning eller aflugning af stokløbere og ukrudtsroer inden de kaster spiredygtige frø i marken.

Aflugning af stokløbere og ukrudtsroer

I nogen tid har du kunnet finde de første stokløbere i roemarken, men fra primo juli begynder stokløbere og evt. ukrudtsroer at kunne ses mere udbredt i roemarkerne. Normalt har anbefalingen været, at du frem til månedsskiftet juli/august uden risiko kan efterlade de afhuggede stokløbere og ukrudtsroer i marken, men med den tidlige såning er de sikkert også længere fremme i udvikling i år. Vær endvidere opmærksom på at ukrudtsroer normalt udvikler spiredygtige frø tidligere end stokløbere. Fristen for aflugning/afhugning bør derfor strammes med 1-2 uge i år. Marken bør gå igennem for "efternølere" 3-4 uger efter første aflugning.

Billede 1 Tidlig stokløber (Foto: Thomas Harbo, SAGRO)

Så længe, der ikke er spiredygtige frø, kan stokløbere/ukrudtsroer trækkes op eller afhugges under jorden og efterlades i marken. Er du for sent på den, skal de frøbærende planter samles af, så tvangsmodnede frø ikke efterlades i marken, hvor frøene er spiredygtige de næste 15-20 år.

Høst af helsædsafgrøder

Af planterådgiver Thomas Harbo

Efter årets tidlige etablering nærmer helsædshøsten sig allerede.

Vårbyghelsæd

Med en gennemsnitlig tilvækst i perioden fra skridning til helsædsmodenhed på 100-130 FEN pr. ha pr. dag er udbyttet i vårbyg – og korn generelt – størst omkring helsædsmodenhed, vækststadium 83-85. Fordøjeligheden øges løbende og topper på dette tidspunkt. For tidlig høst giver såvel for lavt udbytte, som for ringe kvalitet.

Vårbyg skal ensileres, når kernen er dejagtig, og den med lidt besvær kan klemmes sammen som valset korn. På dette tidspunkt, fire til fem uger efter begyndende skridning, er den øverste tredjedel af strået stadig grønligt, mens de nederste to tredjedele er gullige. Under tørrende forhold i juli måned kan tørstofudviklingen gå rigtig stærkt, så pas på med ikke at høste for sent.

Kornhelsæd høstes direkte på roden med en finsnitter påmonteret et helsædsbord. Evt. skårlægning skal ske lige inden opsamling, da kernerne kan blive for tørre/hårde i løbet af en til to timer.

Byg/ærtehelsæd

Byg/ærtehelsæd med moderate mængder ærter ensileres ligesom byghelsæd, når byggens kerner er dejagtige, og de

med besvær kan trykkes sammen. Det vil sige fire til fem uger efter byggens begyndende skridning. På dette tidspunkt vil ærterne være grønne og hovedparten af bælgene udviklet. Indholdet af tørstof vil normalt være omkring 30 pct.

Byg/ærtehelsæd med stor ærteandel (over 50 pct.) høstes, før afgrøden går i leje og ødelægges udlægget.

Byg/ærtehelsæd høstes direkte på roden med en finsnitter påmonteret et helsædsbord. Byg/ærtehelsæd kan også skårlægges med en skårlægger uden crimper eller med en "rapsskårlægger".

Billede 2 og 3 Byg/ærtehelsæd med passende blanding – i forgrunden er ærteandelen dog lidt lav. Der er udsigt til et stort udbytte af god kvalitet, hvis der bliver godt vejr til forvejr og ensilering. (Foto: Thomas Harbo, SAGRO).

Ærtehelsæd

Ærter til helsæd skal ensileres, inden afgrøden går i leje. Vær opmærksom på, at varme let får ærterne til at lægge sig hen ad jorden, også selv om vandforsyningen er i orden.

Udbytte og foderværdi er højest i ærtehelsæd i vækststadium 78-80. På det tidspunkt er de nederste bælg i fuld størrelse, og frøene heri er dejagtige.

Skal ærterne ensileres alene, er det vigtigt, at du er opmærksom på tørstofprocenten ved høst. Er afgrøden for fugtig, kan den skårlægges og fortørres inden ensilering.

Ærtehelsæd skårlægges til fortørring med en skårlægger uden crimper eller en "rapsskårlægger", og tørstofprocenten må gerne være 35-40 pct. Der er en stor plantemasse i ærterne, og de fortørres normalt ret langsomt, så du skal gerne have tre dage med tørvejr til forvejr og høst.

Skårlægning og forvejr

I en årrække har den selvkørende rapsskårlægger været foretrukket til skårlægning af såvel ærte- som byg/ærtehelsæd, fordi skåret er let at samle op. Imidlertid bliver skåret ofte så tykt, at forvejringen er langsom, og risikoen er derfor, at skåret begynder at mugne. I de seneste år har flere derfor prøvet at skårlægge med en almindelig skårlægger til græs UDEN crimper og rive det sammen med en rotorrive med lav hastighed på rotoren efter forvejr. De ret få erfaringer, der er indtil videre, viser, at det også lader sig gøre at opnå et godt resultat på denne måde.

Kløvergræsudlæg efter helsædshøst

Af planterådgiver Thomas Harbo

Vær opmærksom efter høst af dæksæden; tørke og skadedyr kan ødelægge et ellers god kløvergræsudlæg. Har dæksæden været for kraftig kan det være nødvendigt med isåning.

Tørke

Indtil videre har denne sommer budt på en god vekslen mellem perioder med decideret sommervejr og perioder med køligere bygevejr. Det kan selvfølgelig ændre sig til mere stabilt sommervejr, og efter bare en uges tid med stærk sol uden nedbør, kan det være kritisk for udlægget, hvis dæksæden høstes, når jorden er moderat udtørret. I tørke og brændende sol er der risiko for, kløvergræsudlægget udtørres og ødelægges i løbet af ret få dage. Hvis der er tørre forhold, når du høster dæksæden, er den optimale strategi derfor at vande 4-5 dage inden høst og igen umiddelbart efter helsædshøst.

Skadedyr

Tilbage i maj, mens ærterne var små, var der perioder med gode betingelser for den sribede bladrandbille, og vi så da også pænt med aktivitet og gnav på ærterne. Skadestærskelen for angreb i ærte- eller byg/ærtehelsæd med kløvergræsudlæg er meget lav og har været overskredet i de fleste marker. Selvom du måske fik billerne bekæmpet med pyrethroid, bør du gå dine marker igennem efter høst af dæksæd, da bladrandbillerne indimellem kan rasere en helt ny udlægsmark, når billernes anden generation kommer frem i juli måned omkring helsædshøst. Har du haft ærter i dæksæden, skal du derfor holde øje med, om der findes gnav af bladrandbiller på de små kløverplanter.

Bladrandbiller kan bekæmpes med 0,15 kg/ha Lamdex, som har off-label-godkendelse/mindre anvendelse til bekæmpelse af bladrandbiller i kløvergræs- og lucerneudlæg efter høst af dæksæd. Du finder off-label-godkendelsen her. Lamdex må anvendes to gange med 14 dages interval. Behandlingsfristen er 30 dage.

Tabel 2 Bekæmpelse af bladrandbiller og fritfluer i udlæg af kløvergræs og lucerne efter høst af dæksæd.

Middel	Dosis [kg/ha]	Pris [kr./ha]	Afstandskrav til [m]			Bemærkninger
			Vandmiljø	§3	Veje, beboelse m.v.	
Lamdex (396-77)	0,3	171	20	-	-	Max. to behandlinger med min. 14 dages interval. Behandlingsfrist: 30 dage.

Isåning

Selvom det generelle billede er, at de nye græs- og kløvergræsudlæg er blevet rigtig godt etableret i år, bør du gå dine marker igennem nogle dage efter, at dæksæden er høstet, så du kan vurdere, om der er tilstrækkelig god plantebestand af græs og kløver. I nogle marker er dæksæden blevet meget kraftig, og det er kritisk for udlægget.

Efter nedbør, eller når marken er vandet grundigt op, eftersås med 20-25 kg/ha græsblanding med en skiveskærsåmaskine. Spiring bør sikres ved tromling med en betontromle eller en anden tung græsmarkstromle. I den varme jord vil spiring normalt ske hurtigt, men tilstrækkelig fugt er afgørende for et tilfredsstillende resultat.

Bekæmpelse af kvik og rodukrudt ved pletsprøjtning før høst

Af planterådgiver Thomas Harbo

Glyphosatprodukter må anvendes mod kvik og andet rodukrudt ved pletsprøjtning i foderafgrøder før høst. Der er god effekt mod kvik og visse rodukrudsarter i god vækst.

Kun til pletsprøjtning i foderafgrøder

Efter de seneste ændringer i godkendelsen for glyphosatprodukter er det kun tilladt at anvende dem i foderafgrøder ved pletsprøjtning. Pletsprøjtning er i bekæmpelsesmiddelbekendtgørelsen defineret som behandling med plantebeskyttelsesmidler på mindre områder af arealer med foderafgrøder.

Husk derfor kun at angive det behandlede areal i sprøjtejournalen/FarmTracking og ikke hele marken.

Det kan være vanskeligt i praksis at udføre en manuel pletsprøjtning tilfredsstillende. Det kan derfor være en hjælp at få kortlagt forekomsten af kvik eller andet rodukrudt inden høst vha. en drone. Ud fra kortlægningen kan der laves et tildelingskort, så der hverken behandles for lidt eller for meget.

God effekt mod kvik og rodukrudt

Før høst er forholdet mellem bladmasse og udløbere hos kvik gunstigt for god effekt af bekæmpelse med glyphosat. Ligeledes er effekten på grå bynke, agersvinemælk, agertidsler og andet rod ukrudt også god, forudsat at planterne er grønne og i aktiv vækst. Under tørkeprægede forhold vil virkningen være alt for ringe.

Billede 4 Grå bynke, her i vårbyg, er et stort problem på mange grovfoderejendomme.

Pletsprøjtning med glyphosat før høst giver en god bekæmpelse, når planterne er grønne og i god vækst. (Foto: Thomas Harbo, SAGRO)

Marker med efterafgrøde

På mange kvægbrug etableres efterafgrøderne som græsudlæg, hvilket normalt betyder, at sprøjtning med glyphosat ikke er en mulighed. Imidlertid ser det ud til, at høsten falder så tidligt i år, at det kan lade sig gøre at genetablere nedvisnede efterafgrøder rettidigt senest den 20. august, hvis du har prioriteret at bekæmpe kvik.

Sprøjtetidspunkt og -teknik

Det bedste sprøjtetidspunkt er, når kornkernerne vanskeligt kan deles med en negl; dvs. få dage efter helsædstidspunktet, hvor der er 2-2½ uge, til kornet er mejetærskermønt. Du må hellere sprøjte et par dage for tidligt end for sent, da der ikke er noget udbyttetab ved at sprøjte lidt for tidligt. Husk også, at der er 10 dages behandlingsfrist, som skal overholdes. Omvendt skal du heller ikke sprøjte på en alt for grøn afgrøde, da der vil kunne findes en større restmængde af glyphosat i en mindre moden afgrøde.

Behandlingen udføres bedst som en morgensprøjtning, da luftfugtigheden er med til at sikre god optagelse og dermed effekt. Afgrøden må dog ikke være drivvåd, da det medfører risiko for, at dråberne løber af. De fleste produkter har brug for 4-6 timers tørvejrr efter behandling; se tabel 3.

Traditionelt har anbefalingen lydt på, at der skal benyttes en lille væskemængde ved glyphosatsprøjtning. Høj koncentration af aktivstof i dråberne giver også den bedste indtrængning, men de små dråber giver også den største risiko for vinddrift til naboarealer, som er absolut uønsket. Et passende kompromis er derfor en væskemængde på 175-180 L/ha, hvor der kan benyttes en lidt grovere forstøvning. Glyphosat har en god systemisk virkning, hvorfor der kan bruges 025 eller 030 ISO lavdrift- eller kompakte injektionsdyser med god effekt.

Pas på markranden

Glyphosat skal holdes på dyrkningsfladen. Holder du godt til kanten og konsekvent bortsprøjter græskanten, eller får du det gjort ved et uheld, giver du adgang for flere meget uønskede ukrudtsarter som f.eks. burrener, gold hejre, blød hejre og grå bynke. En tætbevokset græskant er det bedste værn mod disse besværlige ukrudtsarter. En bortsprøjtet grøftekant giver heller ikke mange point hos den del af befolkningen, der ser kritisk på landbruget, og ikke sjældent får det også en negativ kommentar fra andre landmænd.

For at undgå vinddrift bør du altid køre langsomt og benytte lavt tryk, når du sprøjter langs kanten, ligesom du kan vippe bommen lidt, så den er tættere på afgrøden. Du kan evt. også benytte en kantdyse, der har en asymmetrisk sprøjtevifte, så den ikke sprøjter "udenfor" bommens bredde, eller helt lukke den yderste dyse.

I faktaarket "Pas på glyphosat – undgå afdrift" kan du læse mere om, hvordan du minimerer risikoen for afdrift, når du sprøjter.

Dosis og additiver

Som udgangspunkt skal der benyttes 1.000 g/ha aktivstof til kvikbekæmpelsen. Ved færre kvikskud, måske færre end 20-25 pr. m², kan du gå ned på 700-800 g/ha aktivstof. Mod tokimbladet rodukrudt skal du benytte den højest tilladte dosis, for det aktuelle produkt. Husk, at du kun må benytte det enkelte produkt én gang pr. sæson. Godkendelse og dosis for relevante glyphosatprodukter, kan du se her.

Tabel 3 Glyphosatprodukter, max. dosis ved pletsprøjtning før høst samt andre oplysninger.

Middel	Reg.nr.	Indhold af aktivstof	Max. dosis før høst		Dosis ved 750 g/ha aktivstof	Dosis ved 1.000 g/ha aktivstof	Regn-fasthed [timer]
		[g pr. L/kg]	[L/kg pr. ha]	Aktivstof [g/ha]	[L/kg pr. ha]	[L/kg pr. ha]	
Credit Xtreme	347-43	540	2,0	1.080	1,4	1,85	6
Gallup Premium 360	357-19	360	4,0	1.440	2,1	2,8	6
Glyphomax 480 HL	756-9	480	2,25	1.080	1,6	2,1	6
Glypper Go	396-94	360	3,0	1.080	2,1	2,8	6
Roundup Flex 500	18-687	500	2,16	1.080	1,5	2,0	1
Roundup PowerMax XXL	18-684	720	2,0	1.440	1,05	1,4	1
Rodeo TF	18-688	360	3,0	1.080	2,1	2,8	6
Taifun C	396-93	360	3,0	1.080	2,1	2,8	6

Produkter af den gamle type tilsættes 2 L/ha ammoniumsulfatopløsning + 0,15 l/ha sprede-klæbemiddel for at sikre effekten, mens nyere produkter som Roundup Flex 500 og Roundup PowerMax XXL er færdigformulerede og behøver ikke tilsætning af additiver ved de doser, der skal bruges her.

Afstandskrav

Fælles for alle produkterne er, at der ikke er noget afstandskrav til vandmiljø, og at der er 2 meters afstandskrav til beboelse og veje m.v. Afstandskrav til §3-arealer er differentierede og dosisafhængige, og du er nødt til at se på etiketten, hvad der gælder for dit produkt.

Crimpning af korn

Af planterådgiver Peter Siebert

Crimpning og ensilering af uens afgrøder giver mulighed for høst og opbevaring af ukurante varepartier.

I kornafgrøder med mange grønskud, som modner uens, kan crimpning af korn være en god mulighed for at konservere kernerne. Ligeledes giver det mulighed for at opbevare korn på bedrifter, som ellers ikke har lagerfaciliteter til kornopbevaring på traditionel vis. Ved crimpning af korn vales eller formales kornet, og der kan tilsættes propionsyre for at sikre stabiliteten i varen. Crimpning af korn skal optimalt set ske ved et vandindhold over 35 % og i ingen tilfælde ved en vandprocent under 25 %. Bliver vandprocenten for lav, er der alt for stor risiko for en for dårlig komprimering og ensileringsproces. Det anbefales at tilsætte mindst 5 liter propionsyre pr. tons korn ved en vandprocent over 35 %. Ved en lavere vandprocent på 25-35 % skal der tilsættes mindst 8-9 liter propionsyre pr. tons korn. Det crimpede korn kan opbevares i plansilo eller pakkes i en pølse, og det skal sikres, at fremdriften under udtagning er mindst 10-12 cm pr. dag.

Crimpning af korn kan være risikobetonet særligt ved vandprocenter, som ligger uden for normalområdet. Ved en vandprocent under 25 procent ensilerer kornet ikke, og det bliver derfor et spørgsmål om, hvordan varen konserveres bedst muligt som alternativ til en egentlig crimpning og ensilering.

I nedenstående tabel finder du en oversigt over de forskellige muligheder for konservering af korn. Bemærk, at ludbehandling af korn, der ikke er lagerfast, ikke kan anvendes til konservering af varen.

Tabel 4 Konservering af korn ved forskelligt vandindhold (Kilde: SEGES)

Vandindhold	45-35 %	35-25 %	25-15 %	<15 %
Tørring	✖	✖	✓✓	✖
Propionsyrebehandling	✖	✓	✓✓	✖
Ureabehandling	✖	✖	✓✓	✖
Crimpning og ensilering	✓✓	✓	✖	✖
Ribbehøst og ensilering	✓✓	✓	✖	✖
Ludbehandling	✖	✖	✖	✓✓

- ✓✓ Meget velegnet
- ✓ Mindre egnet
- ✖ Uegnet

REGLER OG TILSKUD

Obligatoriske målrettede efterafgrøder

Af planterådgiver Peter Siebert

I TILVÆKST Grovfoder nr. 17 berettede vi om, at kortet med kravene til obligatoriske målrettede efterafgrøder var frigivet fra Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø (SGAV). De obligatoriske målrettede efterafgrøder er nu her den 3. juli blevet lagt ind i Gødningskvote- og efterafgrødeskemaet (GKEA). Som modsætning til alle andre ordninger, kontroller m.v. bliver der ikke givet besked om denne ændring i GKEA-skemaet på trods af de konsekvenser, det kan have for den enkelte ansøger.

Hvis du allerede har tilmeldt frivillige målrettede efterafgrøder op til det maksimale vejledende krav, kan du ikke blive mødt af et obligatorisk krav. Men som jeg også nævnte i artiklen i TILVÆKST Grovfoder nr. 17, har mange kvægbrug bevidst indmeldt for få målrettede efterafgrøder grundet udfordringen med sædskiftereglerne og de frivillige målrettede efterafgrøder. Langt de fleste har på den ene eller anden måde indregnet kravet til de obligatoriske målrettede efterafgrøder, da forventningen har været, at der ville komme et obligatorisk krav. Derfor er det i store træk papirnusseri at få flyttet rundt på de forskellige typer af efterafgrøder og få dem indmeldt korrekt inden fristen for rettelser i GKEA-skemaet den 10. september.

Det siger sig selv, at det for langt de fleste vil være en opgave for planterådgiveren. Udfordringen er, at vi heller ikke får nogen notifikation eller besked om, at der er blevet ændret i GKEA skemaet. Vi vil selvfølgelig forsøge at skaffe os det nødvendige overblik, så vi forhåbentlig fanger alle de GKEA-skemaer, som har behov for at blive tilrettet. Men vi kan ikke give nogen garanti for, at vi fanger alle nødvendige ændringer.

En eventuel manglende opfyldelse af kravet til de obligatoriske målrettede efterafgrøder koster et træk i N-kvoten på 175 kg N pr. hektar manglende obligatoriske efterafgrøde. Det er dermed forholdsvis dyrt ikke at opfylde kravet!

Vi er midt i en ferieperiode, og selv om vi forsøger at skaffe os et overblik så hurtigt som muligt, vil mange af disse GKEA-skemaer først blive tilrettet senere på sommeren. Du skal derfor være særlig opmærksom, hvis du har mistanke om, at du eventuelt har tilmeldt for få efterafgrøder og heller ikke har etableret ekstra arealer i forhold til markplanen. Det er jo tydeligt, at det i skrivende stund er sidste øjeblik for eventuelt at etablere flere efterafgrøder i majs, hvis det ikke allerede er gjort.